

The background features several abstract, stepped shapes in black and blue. A black shape is in the top left, a blue shape is in the middle left, a black shape is in the middle right, and a blue shape is in the bottom right. The text is centered in the lower half of the page.

KOLOZSVÁR

PÉTERFFY MIKLÓS

GIO PONTI KOLOZSVÁRON • A TATARU VILLA

SZEREPLŐK:

CORIOLAN TATARU

- (1889–1957) a Kolozsvári Orvosi Egyetem dermatológus professzora
- a Dermatológiai Klinika igazgató professzora 1921–1957
- Kolozsvár polgármestere 1931–1932
- királyi képviselője a Szamos menti részeknek

LÁZÁR SIMON, LÁZÁR ZOLTÁN

- gyárosok, LÁZÁR ZOLTÁN CORIOLAN TATARU barátja
- FABRICA DE LUT GHIRE-ARGHIRE – ARANYOSGYÉRESI - EGERESI TÉGLAGYÁRAK
- FABRICA DE STICLA TURDA –Tordai süküveggyár
- FABRICA DE BERE TURDA – Tordai sörgyár részvényese
- a kommunista rendszerben a kitelepítései idején a LÁZÁR család 1962-ig a TATARU villában lakik, azt megosztva használják a TATARU családdal (így a nemkívánt ismeretlen lakó betelepítést egy darabig megússza a ház és a család)

LÁZÁR ELZY

- építész, díszlettervező, LÁZÁR SIMON lánya
- Bécsben építészetet és díszlettervezést tanul OSKAR STRNAD osztályában
- 1936–1939 között GIO PONTI munkatársa részben Milánóban (?)
- 1962-ig, a Kolozsvári Állami Magyar Színház díszlettervezője
- 1962-ben Izraelbe települ
- 1969 hal meg TEL AVIV-ban
- haláláig folyamatos levelezést folytat Gio Pontival

FELTÉTELEZETT MELLÉKSZEREPLŐK:

DIAMANT IZSÓ

- gyáros, az ARANYOSGYÉRESI SODRONYIPARI RT vezérigazgatója (1920-1940)
- jelentős mecénás és múgyűjtő, szakíró (közgazdász) könyvtára több ezer kötetes
- kolozsvári villáját JOSEF HOFFMANN tervezte 1930-ban
- a cég épületeit Aranyosgyéresen és Kolozsváron JOSEF HOFFMANN irodája tervezi (1930)
- 1944-ben Budapesten a nyilas terror áldozata lett a Városmajorban

JOSEF HOFFMANN

- építész, formatervező, Bécs, (1870-1956)
- Bécsi Szépművészeti Egyetem végzett többek között Otto Wagner tanítványaként
- 1899-től a bécsi Alkalmazott Művészetek Egyetemén tanít
- a német (1907), majd az osztrák (1912) Werkbund alapítója
- Kolozsvári és aranyosgyéresi épületek tervezője Diamant Izsó megbízott építésze

OSWALD HAERTL

- építész, formatervező, Bécs (1899-1959)
- OSKAR STRNAD tanítványa 1919-1920 ban
- Josef Hoffmann munkatársa (1924-től) és tanársegédje
- a bécsi Werkbund tagja, a Werkbundsiedlung egyik tervezője
- az osztrák CIAM egyik szervezője
- CARMELA PRATI milánói formatervező férje
- Kolozsváron és Aranyosgyéresen Hoffmann munkáinak művezetését végzi
- Kolozsvári nővérszállás tervezője 1936

HELYSZÍN:

A helyszín Kolozsvár a két világháború közötti időszakban. A város 1920-ig Osztrák Magyar Monarchia, 1920–1940 között Románia, 1940-1944 Magyarország, majd 1945-től ismét Románia része.

A fenti szereplőket azért soroltam fel, mert a Gio Ponti által tervezett háznak a létrejöttéhez nagymértékben hozzájárultak. Ez a felsorolás a teljesség igénye nélkül abban próbál segíteni elsősorban nekem, hogy megértssem azt, hogy hogyan is kerül egy fiatal milánói építész munkája Kolozsvárra.

Rengeteg tisztázandó, pontosítandó és bizonyítandó dolog miatt, a fenti szereplők személyét családi, baráti, üzleti, valamint, társadalomban betöltött szerepükkel azért mutattam meg, mert talán e cikk olvasója is a szereplők közti és a történések közti kapcsolatot könnyebben feltételezheti és érteni vélheti.

Természetesen van elképzelésem arról, hogy miért is Ponti tervezi Kolozsvár leghíresebb családi villáját. Egy sereg bizonyítatlan dolog és esemény miatt, egyelőre csak a felsorolt személyek közti kapcsolatok léteire támaszkodhattam, amely eredménye lehet egy tervezési megbízás. Nagyon sok olyan kapcsolódási lehetőség van, amelyek kibontása és feltárása folyamatban van. Ebben sok segítséget adott Pásztor István kolozsvári építész, Voicu Bozac kolozsvári építész, a felújítás tervezője, Vlad Sebastian Rusu tanulmánya, valamint a Lázár család leszármazottjai.

A házról: - már gyermekkoromban izgalmas utcasarok volt a Rosetti és Rahovei utca sarka. A saroktól mélyre húzott ház határozott, de mégis nagyon szelíd, itáliai derűt sugárzó vadszőlővel befutott tömbje megbabonázott.

Sokkal később (1998) mikor első önállóan tervezett házamat tervezhettem Kolozsvárra ez a ház volt a mérce, legalább ennyire jót szabad csak Kolozsvárra tervezni. (Jól esett, hogy később kolozsvári román lapban együtt emlegették a két házat.)

Fontos tudni, hogy a Domus 111-es (1937) és 136-os (1939) számaiban a Tataru villa építészeként Lázár Elzy szerepel, Gio Ponti segítő, együttműködő szerepben van feltüntetve. De a „collaborazione” olasz szó közös munkát is jelenthet. Tehát többről van itt szó, mint egy egyszerű Ponti műről. Sajnos Lázár Elzy több megépült munkájáról nem tudunk. De az is tény, hogy Ponti a tehetségesnek és elkötelezettnek vélt hölgyeket is inkább a dizájn felé irányította, mert az építész pályát a nők számára rendkívül küzdelmesnek vélte.

Lázár Elzy haláláig (1969) levelezett Gio Pontival, a Ponti archívumban kutatása fontos adalékokkal szolgálhat.

A ház terve rengeteg Gio Ponti korábbi villáinak működési és formai megoldását mutatja (pl. casa Bouilhet, Graches 1928; casa Marchesano, Val Seriana 1938), de látható a Josef Hoffmann villaépítészetének a hatása is, amely részben a Lázár Elzy bécsi iskolázottságából is levezethető, és a kolozsvári Josef Hoffmann Diamant villa hatásából is következtethető.

További izgalmas kutatásra bátorítom a Ponti és Kolozsvár iránt érdeklődőket.

Budapest; 2021. november 10.

/Péterffy Miklós/

